

Samenvatting input enquête 2019

Programma Caribisch Onderzoek NWO

In 2019 heeft de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) een online consultatie uitgevoerd om te inventariseren wat de voornaamste onderzoeksbehoefte en -vragen waren van de bevolking en de instellingen op de zes eilanden van het Koninkrijk der Nederlanden. Daarbij zijn tevens mensen in de diaspora betrokken; zij hebben een sterke persoonlijke band met een van de eilanden, maar wonen momenteel ergens anders (bijv. in Nederland). Veel mensen hebben de online enquête ingevuld en dat heeft veel waardevolle input opgeleverd voor het ontwikkelen van een onderzoeksagenda voor het Caribische deel van het Koninkrijk.

De onderstaande stukken tekst bieden een algemeen overzicht van de input die we in 2019 hebben ontvangen, onderverdeeld in zes veelvuldig genoemde thema's en drie complexe, brede vraagstukken. U kunt op elk van de korte teksten afzonderlijk reageren of u kunt input leveren voor de samenvatting als geheel.

- 1. HOOFDTHEMA'S.** De voornaamste onderzoeksonderwerpen kunnen worden onderverdeeld in een aantal thema's (zie hieronder). De meeste van deze onderwerpen komen nauw overeen met de uitdagingen en vraagstukken die vermeld worden in het [SIDS-kader](#) en de [SAMOA Pathway](#). De hieronder vermelde onderwerpen zijn niet gerangschikt op volgorde van prioriteit. De zes thema's met onderwerpen zijn stuk voor stuk van groot belang.

1.1. ECONOMIE & WERK

Duurzame, inclusieve, gelijkwaardige en gediversifieerde economische ontwikkeling | Armoedebestrijding

Duurzame economieën vormen een van de voornaamste pijlers van maatschappelijk welzijn en vooruitgang. Veel respondenten hebben hun bezorgdheid geuit over het economisch toekomstperspectief van de eilanden, over de beschikbaarheid van banen en over problemen die verband houden met armoede. Respondenten benadrukten de behoefte aan diversificatie van de economie teneinde deze minder kwetsbaar te maken voor onvoorziene crises die bepaalde bedrijfstakken hard zouden kunnen raken. Tot de suggesties voor het realiseren van dit doel behoren onder meer: stimuleren van regionale, kleinschalige activiteiten en bedrijven; bevorderen van innovatie door middel van deregulering; ontsluiten van economische nichemarkten middels gerichte investeringen; aanmoedigen van lokaal ondernemerschap en herziening van het verouderde belastingstelsel. De kloof tussen rijk en arm verkleinen, corruptie tegengaan en maatregelen doorvoeren om de braindrain (kennisvlucht) onder jongeren terug te dringen, werden genoemd als noodzakelijke voorwaarden om de economische situatie op de lange termijn te verbeteren.

De allergrootste bezorgdheid onder respondenten heeft echter te maken met de dringende behoefte om de armoede terug te dringen. Armoede wordt gezien als een buitengewoon grote belemmering voor maatschappelijke ontwikkeling en is een probleem dat om speciale aandacht vraagt. Om de armoede terug te dringen, is een strategie nodig die tegelijkertijd allesomvattend is en specifiek op de situatie op de eilanden is toegesneden. Om de toenemende armoede een halt toe te roepen, stellen respondenten voor om maatregelen voor armoedebestrijding in te voeren die lokaal kunnen worden aangepast, maar ook om het onderwijs te verbeteren, structurele ongelijkheid tegen te gaan, jongeren perspectief te bieden en transparantie te vergroten.

1.2. VEILIGE & GEZONDE SAMENLEVINGEN

Het bevorderen van vreedzame samenlevingen & veilige gemeenschappen | Goed bestuur

Goed bestuur (good governance) is de wens die het meest werd uitgesproken in het kader van het bevorderen van positieve ontwikkelingen en maatschappelijk welzijn op de eilanden. Respondenten hebben aangegeven dat ze behoefte hebben aan modernisering en professionalisering van overheidsdiensten. Ze moedigen autoriteiten en instellingen aan om hun beleid met feiten en data te onderbouwen, en ze doen een dringend beroep op de verantwoordelijke bestuurders om meer nadruk te leggen op langetermijnperspectieven en strategische planning. Om goed bestuur te realiseren, moet er een regionale aanpak op maat worden ontwikkeld, in plaats van klakkeloos elders reeds gebruikte modellen toe te passen. Wat betreft concrete maatregelen zien respondenten een duidelijke behoefte aan transparante structuren en processen om vriendjespolitiek te bestrijden, maar ook aan transparante, goed onderbouwde lokale besluitvorming en aan het versterken van de bevoegdheden van verantwoordelijke overheidsinstellingen.

Respondenten waren bezorgd over de negatieve spiraal van armoede en slecht onderwijs, werkloosheid en wangedrag, evenals over het gebrek aan geschikte banen (en rolmodellen) voor jonge professionals en hoogopgeleide personen, waardoor er sprake is van een vrijwel continue braindrain. Om het tij te keren zijn creatieve ideeën en nieuwe initiatieven nodig die sterk zijn gebaseerd op de regionale context.

Het creëren van veilige en gezonde samenlevingen betekent tevens het bestrijden van misdaad, huiselijk geweld, seksueel misbruik en kindermishandeling. Respondenten beseffen dat dit vaak verband houdt met de economische situatie en opleidingsmogelijkheden van gezinnen; de oorzaken van misdaad en misbruik moeten dan ook grondig onderzocht worden om meer inzicht in deze problematiek te bieden. Sommige respondenten vermoeden dat migratie een rol zou kunnen spelen in dit opzicht. Volgens hen zouden zowel de positieve als negatieve effecten van migratie naar en van de eilanden in kaart moeten worden gebracht en geanalyseerd.

1.3. ONDERWIJS, CULTUUR & IDENTITEIT

Onderwijs & taal | Geschiedenis & identiteit | Cultuur & erfgoed

Respondenten vinden dat verbetering van de kwaliteit van het onderwijs op alle niveaus de meest relevante en dringende kwestie is binnen dit thema. Goed onderwijs is van groot belang voor een gezonde en stabiele samenleving. Verbetering van het onderwijs moet niet plaatsvinden door het importeren van kant-en-klare modellen en curricula. In plaats daarvan moet er een aanpak op maat worden ontwikkeld en doorgevoerd, waarbij nadrukkelijk rekening wordt gehouden met de regionale context, vaardigheden en waarden. Veel van de bestaande curricula moeten grondig worden herzien. Het onderwijs moet in het algemeen meer nadruk leggen op onderwerpen en waarden die belangrijk zijn voor de toekomst van de eilandgemeenschappen, zoals duurzaamheid in de brede zin van het woord. Om het onderwijssysteem blijvend te verbeteren, moet er lokaal capaciteit worden opgebouwd, moeten jonge docenten worden ondersteund en moet het principe van 'een leven lang leren' worden gestimuleerd. Daarnaast moet het probleem van vroegtijdige schoolverlaters en de gedeeltelijke discrepantie tussen regionaal onderwijs en de toekomstige banenmarkt beter worden aangepakt. Onderwijsbeleid dat is gericht op deze doelen dient goed onderbouwd te zijn met feiten en data.

Goed en regionaal gericht onderwijs geeft een positief gevoel van identiteit en verbondenheid. Diverse respondenten zien dat er behoefte is om meer nadruk te leggen op de geschiedenis en het erfgoed van de regio. Een nieuwe, niet-koloniale benadering is nodig om het zelfbewustzijn van de eilandgemeenschappen te doen groeien. Tastbaar en niet-tastbaar cultureel erfgoed verdient meer aandacht en dient actief te worden geïntegreerd met activiteiten zoals (kwaliteits)toerisme.

Gemengde en regionale benaderingen zouden de voorkeur moeten krijgen boven traditionele modellen.

1.4. DUURZAME TOEKOMST

Duurzaam toerisme | Duurzame energieproductie

Duurzaamheid kreeg van alle andere onderwerpen in de enquête de meeste aandacht van respondenten. Duurzaamheid wordt niet gezien als een optie, maar als pure noodzaak. De grootste uitdaging is uit te zoeken hoe vooruitgang kan worden geboekt op dit terrein. Van alle sectoren die in de enquête worden genoemd, vinden respondenten (massa)toerisme de grootste uitdaging voor een duurzame toekomst. Toerisme legt namelijk enorme druk op het milieu, op de schaarse hulpbronnen en op de samenleving als geheel. Kleine eilanden beschikken per definitie over weinig ruimte en hulpbronnen, en de alsmaar groeiende toerismesector dreigt verder uit te breiden dan wat de plaatselijke natuurlijke en sociaal-maatschappelijke systemen aan kunnen. Aangezien een groot deel van het toerisme gekoppeld is aan het natuurschoon (zowel op het land als in de zee), zou onbeperkte groei uiteindelijk leiden tot ineenstorting van de hele sector. De tijd is rijp, aldus veel respondenten, om een strategische visie voor het toerisme te ontwikkelen en om te bepalen hoe deze sector zich in de toekomst moet verhouden tot andere activiteiten en functies op de eilanden. Een geleidelijke verschuiving van kwantitatief naar kwalitatief hoogwaardig toerisme kan wel eens onvermijdelijk zijn en moet vergezeld gaan van passend beleid om deze transitie soepel te laten verlopen.

Alle eilanden zijn sterk afhankelijk van de invoer van goederen en hulpbronnen, waardoor ze kwetsbaar zijn voor verstoringen in de logistiek. Investeren in lokale productie en het sluiten van kringlopen zouden helpen om deze kwetsbaarheid terug te dringen en zouden daarmee tevens bijdragen aan vermindering van de hoeveelheid afval op de eilanden. De dringende behoefte aan voldoende schoon water is een probleem op zich dat door diverse respondenten wordt genoemd. Ruimtelijke ordening is nodig om plaats te bieden aan alle benodigde functies op de schaarse beschikbare ruimte.

Het bevorderen van zelfvoorziening dient ook een prioriteit te zijn voor de noodzakelijke energietransitie die op handen is. Het is in dit verband belangrijk om duurzame manieren te vinden om energie op te wekken, waarbij duidelijk rekening wordt gehouden met regionale omstandigheden. Daarnaast moeten er nieuwe mogelijkheden worden verkend om het energieverbruik terug te dringen. Er dient een coherent plan voor een stapsgewijze energietransitie te worden ontwikkeld, inclusief passende investeringen, financiële prikkels en belastingmaatregelen om burgers en bedrijven bij deze transitie te betrekken. Hervorming van de energiesector (bijv. monopolies) en investeringen in slimme innovaties kunnen nodig zijn om dit doel te bereiken.

1.5. GEZONDE ECOSYSTEMEN

Bi diversiteit en invasieve soorten | Gezonde ecosystemen | Landdegradatie, afvalbeheer, gevaarlijk afval

Veel respondenten benadrukten het belang van een gezond milieu, zowel onder water als aan land, voor de diverse maatschappelijke en economische functies. Veel ecosystemen staan momenteel onder druk als gevolg van landdegradatie, vervuiling en ongecontroleerde afvloeiing langs de kustlijn. Deze problemen zijn allemaal veroorzaakt door menselijk handelen, met name door overmatig gebruik van ruimte en hulpbronnen voor economische activiteiten zoals (massa)-toerisme. Milieuverontreiniging kan alleen worden tegengegaan door het bewustzijn onder de bevolking, met name de jeugd, ten aanzien van de waarde van gezonde ecosystemen te vergroten, en door manieren te vinden om de beperkte hulpbronnen (waaronder ruimte) op een duurzame

manier te gebruiken. Ruimtelijke ordening, langetermijnstrategieën om natuurwaarden en maatschappelijke functies met elkaar in evenwicht te brengen en uitvoerbare regels voor het waarborgen van milieunormen kunnen helpen om deze doelen te bereiken.

Klimaatverandering, vervuiling en diverse menselijke activiteiten bedreigen inheemse soorten en ecosystemen op het land en in de zee, waarbij koraalriffen in dit verband het bekendste voorbeeld vormen. Tegelijkertijd doen invasieve soorten hun intrede en verspreiden deze zich in een steeds hoger tempo over kwetsbare leefgebieden. Soorten zoals *Sargassum* (een drijvend zeewier) overspoelen de stranden van de regio in grotengetale en vormen een ernstige belemmering voor allerlei activiteiten op de stranden, met name toerisme. Op het land dragen loslopende ezels en geiten bij aan landdegradatie in de vorm van erosie. Respondenten interpreteren deze feiten als tekenen van een groeiende onbalans tussen natuurlijke systemen en processen enerzijds en menselijke activiteiten anderzijds. Zij eisen realistische strategieën om het functioneren van het ecosysteem te waarborgen en om de biodiversiteit op een maatschappelijk aanvaardbare manier in stand te houden. Deze strategieën dienen ook scenario's voor de toekomstige stijging van de zeespiegel te bevatten.

1.6. VOEDSEL, VOEDING & GEZONDHEID

Gezonde voeding, betaalbaar voedsel | Duurzame voedselproductie & voedselautonomie | Beschikbaarheid van schoon en betrouwbaar water | Ziektes die verband houden met levensstijl (o.a. obesitas & diabetes) | Door insecten (zogenoeten 'vectoren') overgedragen ziektes

Voedsel en voeding hangen nauw samen met gezondheid en algemeen welzijn. Respondenten hadden het vaak over dit onderlinge verband: zij zijn voorstander van beleid dat gezond voedsel betaalbaar maakt en een gezonde leefstijl bevordert. Dit kan helpen om veel voorkomende ziektes zoals diabetes, obesitas en andere aan leefstijl gerelateerde gezondheidsproblemen terug te dringen. De kosten van gezonde voeding terugdringen (via slimme belastingheffing of subsidies) wordt gezien als een zeer urgente kwestie en als voorwaarde voor een succesvolle transitie naar gezondere voedingspatronen. Veel respondenten verlangen duurzame maatregelen om de buitengewoon sterke afhankelijkheid van voedselimport terug te dringen. Dit kan deels worden bereikt door actieve stimulering van kleinschalige, lokale land- en tuinbouw, waarbij moderne teelt- en irrigatiemethodes worden toegepast die voor aride gebieden zijn ontwikkeld. Daartoe dienen diverse belanghebbenden uit de publieke en private sector nauw samen te werken en een gezamenlijke langetermijnvisie voor duurzame voedselproductie op de eilanden te ontwikkelen. De krachten bundelen met eilanden binnen en buiten het Koninkrijk kan helpen om vooruitgang te boeken, zowel op het gebied van gezonde voedingspatronen als wat betreft voedselsoevereiniteit in de toekomst.

Respondenten zien een algemene behoefte om het gezondheidszorgstelsel op de eilanden te verbeteren. Ze willen een meer holistische benadering van welzijn en vragen om beleid waarbij meer nadruk wordt gelegd op het bevorderen van gezondheid en het voorkómen van ziektes. Naast nieuw beleid moet er een verandering komen in het bewustzijn van mensen, vooral ten aanzien van gezonde voedingspatronen en van ziektes die het gevolg zijn van een ongezonde leefstijl. Respondenten denken dat scholen een prominente en mogelijk cruciale rol kunnen spelen bij het promoten van deze ideeën onder de jonge bewoners van de eilanden.

- 2. COMPLEXE UITDAGINGEN** Nadere analyse van de input brengt diverse complexe en uitgesproken intersectorale vraagstukken aan het licht die voor veel respondenten hoge prioriteit hebben. Drie van deze onderwerpen worden hieronder kort beschreven in een poging alvast wat inzicht te

bieden in deze problematiek. Het aantal, de exacte beschrijving en de framing van deze kwesties kan er in de definitieve versie van het rapport anders uitzien.

2.1. Een duurzaam evenwicht vinden tussen natuur, toerisme en maatschappelijk welzijn. Veel respondenten hebben hun bezorgdheid geuit over huidige en toekomstige ontwikkelingen die kunnen leiden tot een ernstige verstoring van het evenwicht tussen natuurwaarden, economische ontwikkeling en maatschappelijk welzijn. De onevenredige omvang van het massatoerisme wordt vaak als een versturende factor beschouwd die een ernstige bedreiging vormt voor de duurzaamheid van interacties tussen mens en natuur op de eilanden. Natuurwaarden, of het nu gaat om koraalriffen, biodiversiteit of ongerepte landschappen boven en onder water, zijn essentieel voor het imago van de regio als aantrekkelijke toeristische bestemming. Tegelijkertijd is massatoerisme juist een van de grootste bedreigingen voor deze waarden. Factoren zoals landdegradatie en erosie, inadequaat afvalbeheer, de bloei van Sargassum-zeewier en overbevolking verergeren de verstoorde balans tussen mens en natuur. Overtourisme vormt ook een bedreiging voor de sociale en culturele integriteit van lokale gemeenschappen. Veel respondenten onderkennen de complexe aard van deze problemen en vinden dat er onderzoek moet worden gedaan naar de verschillende aspecten op dit terrein en het onderlinge verband tussen deze verschijnselen. Beleidswijzigingen om zogeheten 'slow tourism' te promoten, ruimtelijke ordening op het land en ter zee om gebieden aan bepaalde functies toe te wijzen, actieve bescherming en herstel van koraalriffen en andere bedreigde soorten, alsmede maatschappelijke en technische innovaties behoren tot de voorgestelde trajecten om de impact van dit probleem terug te dringen.

2.2. Waardering voor lokale cultuur & geschiedenis; beter en meer regionaal georiënteerd onderwijs. Veel respondenten vinden dat er nieuwe manieren moeten worden gevonden om de identiteit van de bevolking te versterken, onder andere door meer waarde te hechten aan lokale culturele en historische aspecten. Dit zou deels kunnen gebeuren door middel van voorlichtingsprogramma's waarin regionale waarden actief worden meegenomen en een prominente rol spelen. Veel respondenten stelden de kwestie van een geschikte onderwijstaal voor kinderen aan de orde en er werden sterk uiteenlopende suggesties voor mogelijke oplossingen aangedragen. Wetenschappelijk onderbouwde methodes en co-creatie waarbij burgers en andere belanghebbenden vanaf de start van een project betrokken worden, kunnen kennis en implementatie op dit gebied vooruit helpen. Er bestond relatief sterke consensus over de behoefte om onderwijsprogramma's te "regionaliseren", in plaats van eenvoudigweg bestaande systemen en praktijken te kopiëren die buiten het Caraïbisch gebied gangbaar zijn. Respondenten waren bezorgd over de hoge aantallen vroegtijdige schoolverlaters, maar ook over de talentvolle jongeren die de eilanden verlaten om elders te gaan studeren en/of werken en wegens een gebrek aan mogelijkheden niet naar huis terugkeren. Hoewel het stimuleren van hoger onderwijs onder jongeren werd gezien als iets positiefs, vroegen respondenten toch om manieren om meer lokale mogelijkheden te creëren voor ambitieuze en gemotiveerde mensen, zodat de negatieve spiraal van braindrain een halt kan worden toegeeroepen.

2.3. Gezonde levensstijl bevorderen & voedselautonomie stimuleren. Veel respondenten gaven aan dat het belangrijk is om een gezonde leefstijl op de eilanden te bevorderen. In veel gevallen wordt hiermee bedoeld een hoognodige afname van aan leefstijl gerelateerde ziektes zoals obesitas en diabetes, die door respondenten gezien worden als een ernstige bedreiging voor het welzijn. De hoge kosten van gezonde voeding en een gebrek aan bewustzijn onder de bevolking worden genoemd als de grootste belemmeringen voor het

verbeteren van de voedingspatronen van een groot deel van de eilandbewoners. Tegelijkertijd hebben veel mensen hun bezorgdheid geuit over het feit dat de eilanden sterk afhankelijk zijn van voedselimport. Zij zouden graag zien dat mogelijkheden en concepten voor lokale, kleinschalige productie worden ontwikkeld en geïmplementeerd. Technische innovaties, bijvoorbeeld op het gebied van moderne irrigatiesystemen voor aride regio's, kunnen een deel van de oplossing vormen om lokale productie van gezond voedsel mogelijk te maken. Andere sociaaleconomische aspecten, zoals innovatieve belastingmaatregelen, bewustwording vergroten onder scholieren en hun ouders, en actieve betrokkenheid van het hele maatschappelijk middenveld, worden noodzakelijk geacht om gezonde voedingspatronen, die deels gebaseerd zijn op duurzame, lokale voedselproductie, te bevorderen. Er dienen realistische economische scenario's te worden ontwikkeld voor deze complexe transitie, waarbij rekening moet worden gehouden met de diverse facetten van de lokale gemeenschappen en het natuurlijk systeem. Agrotourisme wordt in dit verband genoemd als een voorbeeld, aangezien dit economische mogelijkheden biedt en tegelijkertijd op een positieve manier bijdraagt aan diverse andere uitdagingen.